

нім показником відповідних параметрів, зіставлення з існуючими погребми населення, зіставлення з нормативним рівнем відповідних параметрів.

Здебільшого досягнення соціальних нормативів, і зокрема таких, що визначають забезпеченість товарами та послугами, соціальною інфраструктурою, відбувається протягом досить довгого періоду часу. Тому в процесі задоволення потреб населення за оптимальні їх величини приймаються кращі показники окремих регіонів, населених пунктів та організацій – так звані соціальні орієнтири. Вивчення ступеня досягнення та встановлення соціальних нормативів вимагає врахування існуючих територіальних відмінностей умов життєдіяльності шляхом введення певних коефіцієнтів. У результаті нормативи диференціюються залежно від демографічної структури, освітнього та професійного рівня, грошових доходів населення, принципів організації розселення, структури та ступеня розвитку виробничого потенціалу, природно-кліматичних та інших особливостей регіонів.

Оцінка величини обраних параметрів порівняно з еталонними (середніми, нормативними, реальними потреб) забезпечується за допомогою розрахунку рівня їх розвитку в кожному окремому районі (P_{ji}):

$$P_{ji} = \frac{F_{ji}}{E_{\tau ji}} 100\%,$$

де $i = 1, \dots, i$ – номер показника рівня розвитку соціальної інфраструктури; $j = 1, \dots, j$ – номер регіону, що вивчається; F_{ji} – фактичний рівень розвитку в i -му регіоні i -го виду параметрів; $E_{\tau ji}$ – еталонний рівень розвитку в j -му регіоні i -го виду параметрів [2, с. 68].

Прогнозування диференціації соціальної сфери по території області здійснюється на основі математико-картографічних методів. Спочатку по кожній галузі в

розрізі окремих поселень розраховуються рівні обслуговування. Для цього потрібно надати певну бальну оцінку закладам соціальної інфраструктури досліджуваної галузі і визначити сумарні бали для кожного поселення за базові роки. На їх основі розраховуються потенціали поля соціального обслуговування населення та будуються відповідні серії карт статистичних поверхонь, за якими визначаються територіальні тенденції розвитку соціально-географічних процесів в регіоні. Ці тенденції з використанням експертних оцінок екстраполюються на майбутнє. За допомогою карти статистичних поверхонь можна визначити території, які мають гірший розвиток соціальної сфери [4, с. 77–78].

Комплексна оцінка рівня розвитку соціальної сфери може бути отримана за допомогою сукупності певних методів і послідовності їх застосування. Це дасть можливість визначити характер міжрегіональних диспропорцій і, враховуючи основні прогностичні показники, розробити концепцію, стратегію та програму розвитку соціальної сфери.

Використання прогнозування дозволяє реалізувати системний підхід до управління соціальною сферою, обґрунтувати необхідність виділення інвестиційних коштів і проведення інноваційної діяльності.

1. Дудник І.М. Територіальна організація послуг. Курс лекцій. – Полтава, 2002. 2. Куценко В.І., Бозуш Л.Г., Опалєва І.В. Соціальна сфера регіону (стан та перспективи розвитку) / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – К., 1997. 3. Куценко В.І., Остафійчук Я.В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект: Монографія / За ред. С.І. Дорогунцова. – К., 2005. 4. Мезенцев К.В. Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку: Навчальний посібник. – К., 2004. 5. Олексів І., Подольчак Н. Напрямки вдосконалення розвитку соціальної сфери (на прикладі Львівської області) // Регіональна економіка. – 2005. – № 2.

Надійшла до редколегії 11.12.05

УДК 911.3: 796.5

А. Федчук, асп.

ГЕОПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ АНТАРКТИЧНОГО ТУРИЗМУ

Розкрито особливості геопросторової організації та функціонування туризму в Антарктиці. Описано специфічні фактори територіального розвитку туризму. Виявлено і здійснено класифікацію рекреаційних стоянок, а також обґрунтовано секторно-осьовий тип функціонально-просторової структури антарктичного туризму.

The organization of geospaces peculiarities and the functioning of the Antarctic tourism are scrutinized in this article. It is described the specific factors of territorial tourism development. The classification of recreational sites is revealed and carried out and sector-axial type of regional tourist settlement is proved.

Постановка проблеми. Нарощення масштабів туристської діяльності в Антарктиці, розширення ареалів рекреаційного освоєння континенту, прилеглої акваторії і суміжних островів, приводить до формування специфічної геопросторової організації з чітко вираженою вибірковістю туристських потоків і елементами територіального управління. З огляду на це антарктичний туризм (АТ) цілком відповідає предметній області географії, зокрема, підлягає картографуванню. Результати географічних досліджень набувають особливого значення в умовах пошуку міжнародною спільнотою стратегії регіонального управління АТ. Важливість розробки даної проблематики для України зумовлена значним (за антарктичними мірками) і динамічно зростаючим потоком іноземних туристів до української антарктичної станції "Академік Вернадський".

Аналіз публікацій. Всебічного та цілісного висвітлення функціональної структури антарктичного туризму у вітчизняній та зарубіжній суспільній географії не досягнуто. У вітчизняній (радянській) літературі питання територіальної організації туризму на антарктичному кон-

тиненті у другій половині 1980-х рр. вивчали В. Лівшиц [2], С. Слевич та Н. Фалькович [5] у рамках дослідження розвитку рекреації у басейні Південного океану. З огляду на роки видання публікацій, необхідним і цілком виправданим є критичний перегляд досліджень попередників з урахуванням результатів зарубіжних досліджень [6–9].

Метою роботи є розробка принципової моделі геопросторової організації АТ на основі аналізу його системотвірних зв'язків. Для виконання поставленої мети здійснено значний обсяг робіт з топологічного дослідження туристських маршрутів, досліджено фактори територіального розвитку АТ, зібрано об'ємний статистичний матеріал (на базі щорічних звітів Міжнародної асоціації антарктичних туроператорів), що став вихідною базою для розробки моделі геопросторової організації об'єкта дослідження. Для вивчення територіальних зрушень АТ застосовувались адекватний для даного дослідження геоситуаційний підхід, що дозволив виявити локальні елементи територіальної структури в умовах піонерного освоєння.

Виклад основного матеріалу. Запропоноване С. Слейчем та Н. Фальковичем [5] широтне рекреаційне районування прилеглих територій басейну Південного океану з позицій природно-ресурсного потенціалу і ступеня рекреаційного освоєння цілком відповідає принципам зональності географічної оболонки. Проте розуміння туризму насамперед як суспільно-географічного явища вимагає адекватного відображення цілісності суспільно-географічних зв'язків, що забезпечують механізм формування і розподілу турпотоків. Пошук, наукове обґрунтування і синтез адекватних реалій сьогодення теорій геопросторової організації міжнародного туризму в антарктичному регіоні вимагає використання концепцій багатополлярності світу, осьового поділу праці (осьового розвитку), а також концепцій типу "центр-периферія", використання яких набуло значного поширення в дослідженнях з географії туризму в зв'язку з розгортанням процесів глобалізації [3]. Залучення цих концепцій у підняту проблематику дозволяє розкрити специфіку об'єкта дослідження, зокрема виявити особливості процесу диференціації його геопросторової структури.

У загальних рисах геопросторова структура АТ поліморфічна, її головними елементами є локальні дискретні утворення (міста-порти, стаціонарні та сезонні наукові станції, рекреаційні стоянки) і ареальні утворення (райони, зони, пояси, сектори). Основою функціональної різноманітності зв'язків виступають функціональні мережі – лінійно-точкові і лінійно-ареальні системи утворення АТ. В Антарктиці вони представлені морськими круїзами, туристськими наземними та авіаційними маршрутами, що є стабільними утвореннями, які в загальних рисах повторюються з року в рік і тому визначають цілісність просторової структури і можуть розглядатись як її інтеграційні форми.

Перелічені елементи взаємозв'язані між собою і формують специфічну функціонально-просторову структуру АТ, в якій особливу районоформуючу роль відіграють міста-порти південних узбереж материків Південної півкулі, що за функціонально-комунікаційною концепцією тісно пов'язані рекреаційними зв'язками з антарктичними територіями. Порти характеризуються поліфункціональним профілем і в досліджуваному регіоні можуть розглядатись до певної міри як аналоги "світових міст". Ці міста акумулюють туристські потоки практично зі всього світу і виступають генераторами консолідованих турпотоків, які спрямовуються вже безпосередньо до Антарктики. Оскільки суспільно-географічні зв'язки, пов'язані з реалізацією турпродукту АТ, направлені від міст-портів у бік Південного океану, а поперечні зв'язки між ними виражені слабо, то формується поліцентричний опорний каркас рекреаційного освоєння з особливим, *секторним*, типом просторової структури, причому міста-порти, виконуючи регуляторну функцію, є "вершинами" міжконтинентальних секторів – Південноамериканського, Африканського та Австралонізовеландського.

Секторність просторової структури АТ виражається також в *осьовому* характері освоєння рекреаційно-географічного простору Антарктики. Кожен з трьох секторів має меридіально направлену умовну вісь рекреаційного освоєння, що стратегічно спрямована до Південного полюсу. Ці вісі консоліднують транспортні полімагістральні коридори, вздовж яких спостерігається найвища концентрація рекреаційних стоянок. Дискретні осередки рекреаційної діяльності за межами цих генералізованих трас освоєння не мають і в перспективі не набудуть характеру суцільного поширення під впливом цілої низки чинників, зокрема фактора транспортної доступності, який є одним з визначальних у рекреаційному освоєнні Антарктики.

Антарктичні території з відповідним рекреаційним потенціалом забезпечують реалізацію рекреаційних потреб і

щодо центру може розглядатись як периферія, яка виконує певне функціональне навантаження, тобто є простором поширення рекреаційних функцій, що продукуються центром генерування турпотоків. Специфікою розвитку міжконтинентально-океанічного простору досліджуваного регіону є наявність потужного транзитного функціонального поясу широтного простягання, головним чином у басейні Південного океану. Скорочення площ транзитного простору відбувається двома шляхами: 1) скороченням часових затрат, необхідних на його подолання за рахунок розвитку авіаційних туристських рейсів до Антарктики; 2) трансформації транзитного простору в цільовий за рахунок включення до турпродукту морських круїзів відвідування субантарктичних островів.

Загальні риси геопросторової організації антарктичного туризму показано на рис. 1. У цілому рекреаційне освоєння регіону відбувається в трьох напрямках: розвиваються морський, повітряний та наземний види антарктичного туризму, тому вживання терміна "територіальна організація" стосовно АТ є некоректним. Доцільно вживати адекватний суті АТ термін "геопросторова організація", оскільки досліджується не лише територія (конкретні місця реалізації турпродукту), але й акваторія (маршрути туристських суден і яхт) та аероторія (повітряні траси оглядових між- та внутрішньоконтинентальних перельотів чартерних літаків та екскурсійних гелікоптерів, що базуються на зафрахтованих криголах).

Туристська діяльність безпосередньо на континенті сконцентрована в трьох районах: на Антарктичному півострові і прилеглих острівних архіпелагах, у морі Росса та гірському масиві Елсворт. Найвища туристська активність зафіксована в районі Антарктичного півострова, що зумовлено такими головними причинами: відносно високою транспортною доступністю від портів Південної Америки; атрактивною береговою смугою і видовим різноманіттям флори та фауни; максимальною для Антарктики концентрацією наукових станцій та історичних місць і пам'яток.

Найбільш доступні для відвідування острівні архіпелаги, які витягнуті в субмеридіальному напрямі вздовж північно-західного узбережжя Антарктичного півострова, утворюють репрезентативне "антарктичне намисто". На цих островах туристи мають можливість побачити екзотичні об'єкти природи і за небагатьма зразками скласти загальне уявлення про антарктичний регіон. До складу "намиста" входять Південні Сендвічеві та Південні Шетландські острови, острів Елефант, а також архіпелаг Вільгельма, на півдні якого розташовані Аргентинські острови, де на найбільшому острові Галіндез міститься українська станція "Академік Вернадський". Таким чином, українська станція замикає з півдня репрезентативний з погляду туризму район Антарктичного півострова.

Основною формою просторової організації туристської діяльності в Антарктиці є *рекреаційні стоянки* (РС) – локальні територіальні утворення (місцевості) з певним набором рекреаційних функцій. Поняття "рекреаційна стоянка" ввів Ю. Веденін на початку 1980-х рр. у ході апробації просторово-часового підходу в рекреаційній географії. Він показав цінність досліджень РС для районів піонерного рекреаційного освоєння. На його думку, вивчення особливостей формування і використання РС дозволяє найбільш чітко простежити тенденції, зрозуміти причини вибору різними групами людей того чи іншого ландшафту, знайти нові території для організації місць відпочинку та розробити практичні рекомендації щодо планування рекреаційних територій [1]. Набір функцій, що притаманний кожній РС, відображає на місцевому рівні характер взаємодії антарктичного туризму з навколишнім середовищем і виражається в циклах рекреаційних занять (стереотипах рекреаційної діяльності), а на субрегіональному рівні демонструє загальні риси рекреаційного освоєння Антарктики.

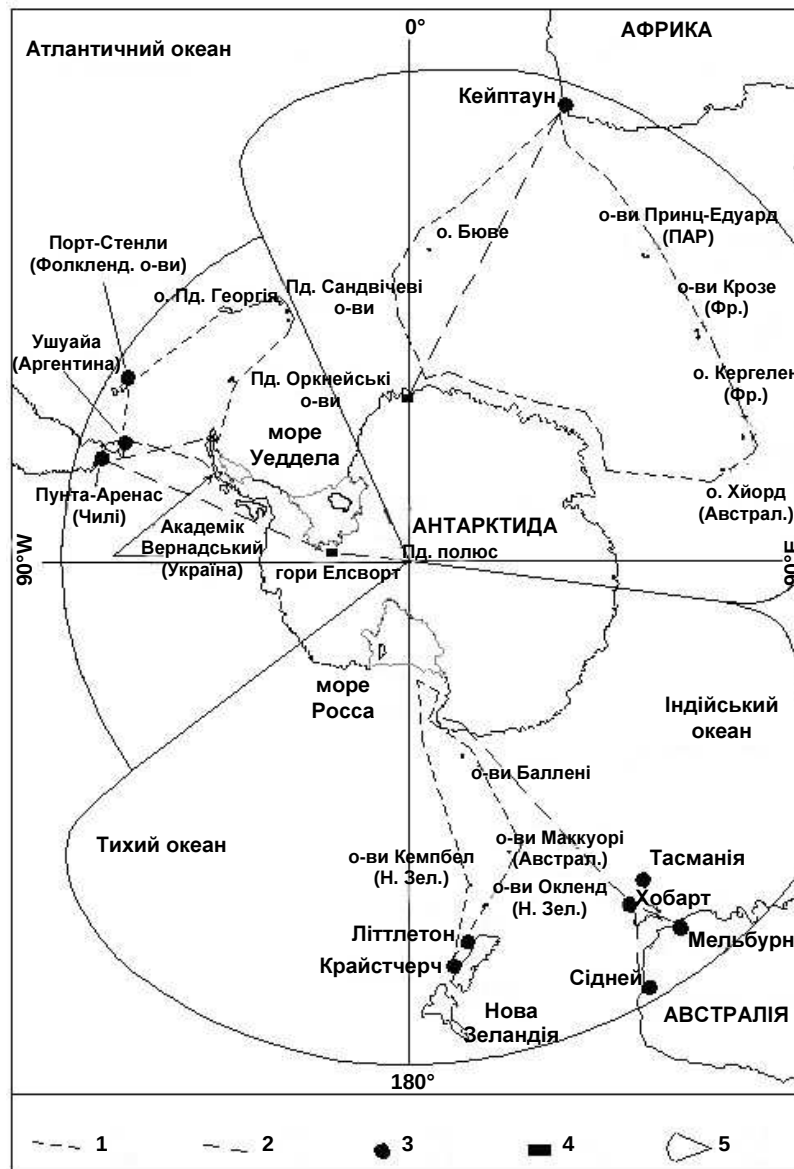

Рис. 1. Геопросторова організація антарктичного туризму:

- 1 – ареали морського туризму; 2 – основні повітряні маршрути; 3 – центри генерування туристських потоків;
4 – сезонні наметові табори; 5 – функціонально-просторові сектори антарктичного туризму

Виявлена в процесі дослідження подібність умов формування і функціонування РС дозволила здійснити їх класифікацію. Основні критерії віднесення РС до того чи іншого класу зведені в табл. 1. Наведені в ній класи РС відображають еволюцію рекреаційного освоєння Антарктики і в цілому відповідають направленості рекреаційної сукцесії. Рекреаційна сукцесія – послідовна зміна стереотипів поведінки рекреантів у ланцюгу "дикаризм – урбанізм". Перший тип туриста має установку на "дике життя" з мінімумом комфорту і контактів з іншими туристами. Протилежний йому "цивілізований" турист бажає насолоджуватись усіма благами цивілізації, відпочиваючи на природі. Між цими типами – строка суміш характеристик туристів [4].

З таблиці видно, що принципова різниця між класами РС полягає в наборі видів людської діяльності та засобів її здійснення. До першого класу належать місцевості з нульовим ступенем людської присутності (тобто без жодних очевидних людських артефактів). Для четвертого класу РС, навпаки, характерне максимально можливе на даному етапі використання інфраструктури наукових станцій з метою задоволення вищих рекреаційних по-

треб за шкалою рекреаційної сукцесії. Вибрані з кожного класу репрезентативні РС доцільно розглядати як модельні території, ефективні для опрацювання сценаріїв територіального управління. Для подальших досліджень важливого значення набуватиме відстеження перерозподілу стоянок між класами, що буде свідченням стабільності (чи нестабільності) розвитку АТ.

У процесі дослідження здійснено ретельний аналіз факторів територіального розвитку АТ. Крім тяжіння АТ до природних атракцій, виявлено і антропономний характер розміщення РС: просторова конфігурація рекреаційного освоєння регіону певною мірою визначається "системою розселення" Антарктики (В. Лівшиц мережу наукових станцій називає малими поселеннями [2]). Наукові станції не є турбазами, але персонал станцій готовий надавати інформаційну (прогнози погоди, стан морського льоду тощо) та логістичну підтримку у випадку надзвичайних ситуацій. Тому турсоператори розглядають станції як опорні точки маршрутів. Якщо режим роботи станції дозволяє обмежений прийом туристів, то відвідувачі мають унікальну можливість ознайомитись із соціально-культурними та подійними ресурсами, якими наси-

чене життя станцій. Значна частка туристських відвідувань припадає на обмежене число станцій: аргентинську станцію "Адмірал Браун" (затока Перадайз); польську станцію "Арцтовські" (острів Кінг-Джордж); станцію США "Палмер" (бухта Артур, острів Анверс); а також українську станцію "Академік Вернадський" (колишня станція "Фарадей", Аргентинські острови). Усі ці станції, за статистичними даними [8], входять до 25 найбільш відвідуваних місць району Антарктичного півострова.

Специфічною рисою локалізації РС є тяжіння до антропогенних об'єктів доби героїчного освоєння Антарктики. У правовій системі Договору про Антарктику документально визначено 76 історичних місць і пам'яток, для кожного з них затверджено плани територіального управління. До цього переліку включено всі відомі об'єкти в Антарктиці, створені людиною до 1958 р. (тобто до закінчення Міжнародного геофізичного року) і повністю чи частково збережені до цього часу. Це об'єкти, пов'язані з конкретними особами чи експедиціями, що відіграли важливу роль у дослідженні Антарктики, мають особливе культурно-історичне значення для багатьох націй і є джерелами освіти і пропаганди людської діяльності в Антарктиці [9]. Історичні місця і пам'ятки доцільно розбити на групи: залишки станцій та окремих споруд (збережено 26 споруд, майже половина з яких розташована в районі Антарктичного півострова); пам'ятні хрести та кам'яні піраміди з меморіальними табличками; місця поховань загиблих в Антарктиці та інші об'єкти.

Упродовж туристичного сезону в Антарктиці (з листопада по березень) набір і територіальний розподіл РС динамічний, що пояснюється їх винятковою залежністю від метеорологічних та гідрографічних умов (в першу чергу від мінливості льодової ситуації). Тому просторова мозаїка РС упродовж сезону значною мірою визначається

ся поточною транспортною доступністю, яка адекватно відображає властивості географічного простору.

Положення щодо осей освоєння впливає на характер функціонування РС і швидкість залучення нових територій в існуючий каркас рекреаційного освоєння. Близькість РС до траси освоєння створює об'єктивні передумови для використання її потенціалу (інфраструктури станцій, транспортно-логістичної підтримки в разі надзвичайних ситуацій тощо). РС, що значно віддалені від осей освоєння, відзначаються орієнтацією на виключно автономну систему життєзабезпечення. Виникнення таких РС зумовлене унікальністю природно-рекреаційних об'єктів внутрішніх районів материка, що дозволяє проводити виняткові цикли рекреаційних занять: альпінізм в окремих гірських масивах, пошук уламків метеоритів у місцях їх значного поширення, а також прогулянки у "сухих долинах" (антарктичних оазах).

Відтак специфікою піонерного рекреаційного освоєння Антарктики, крім виявленої динамічності, є велика роль зворотних зв'язків і відпрацьованих механізмів саморозвитку і самоуправління. Міжнародною асоціацією антарктичних туроператорів розроблені керівні принципи польової координації, відбору місць відвідувань та організації туристської діяльності на них. Подальші дослідження на регіональному рівні повинні бути спрямовані на формування загальної стратегії розвитку АТ (обґрунтування розподілу туристських потоків, розробку програми розвитку туристської інфраструктури в майбутньому), а на локальному – на вдосконалення територіальної структури (функціональне зонування території, пошук варіантів просторового поєднання різних видів діяльності, оптимізацію, з екологічного погляду, трас маршрутів).

Таблиця 1. Класифікація рекреаційних стоянок в Антарктиці*

Класи РС залежно від характеру місцевості	Умови доступу	Нерекреаційні види діяльності	Елементи інфраструктури	Фонові цикли рекреаційних занять	Локальне управління	Приклади РС
Клас 1 – умовно первісна місцевість	судном (включаючи маломірні плавзасоби)	відсутні	відсутні	прогулянки, спостереження за тваринами, фотографування	офіційні спостерігачі (функції контролю); штат туроператора (візитний менеджмент)	мис Ганна Пойнт (о.Лівінгстон), зат. Перадайз Бей (Антарктичний п-ів)
Клас 2 – частково зміненена місцевість	судном (включаючи маломірні плавзасоби)	наукові дослідження	польові науково-пошукові табори, історичні пам'ятки	відвідування історичних місць і пам'яток; наукових польових таборів	офіційні спостерігачі (функції контролю); науковий персонал (зонування території); штат туроператора (візитний менеджмент)	о. Десепшн (Пд. Шетландські о-ви), історичне місце і пам'ятка №61 "Порт-Локры" (о.В'єнке)
Клас 3 – умовно напів-урбанізована місцевість (тимчасова інфраструктура)	судном (включаючи маломірні плавзасоби), літаком, гелікоптером	наукові дослідження	польові науково-пошукові табори, злітно-посадова смуга без твердого покриття; туристські табори; історичні пам'ятки	заняття спортом (альпінізм, гірський пішохідний туризм, лижний спорт)	офіційні спостерігачі (функції контролю); науковий персонал, штат туроператора (візитний менеджмент)	Патріот Хіллз (гори Елсворт), сухі долини Мак-Мердо
Клас 4 – умовно урбанізована місцевість (стаціонарна інфраструктура)	судном, включаючи маломірні плавзасоби	наукові дослідження та супутні транспортно-логістичні операції	наукові станції (селитебні та складські приміщення, причали, аеродроми); історичні пам'ятки; спеціалізовані засоби розміщення (готелі, туристські табори) та обслуговування (крамниці сувенірів, засоби поштового зв'язку)	відвідування наукових станцій, історичних місць та пам'яток	офіційні спостерігачі (функції контролю); науковий персонал, штат туроператора (візитний менеджмент)	наукові станції на о. Кінг-Джордж (Пд. Шетландські о-ви), українська станція "Академік Вернадський" (Аргентинські о-ви)

*При складанні таблиці використано матеріали [6]

Висновки. Залучення суспільно-географічних концепцій у проблематику дослідження дозволило розкрити особливості функціонування антарктичного туризму, виявити тенденції ускладнення його просторової структури. У ході дослідження розкрито процеси геопросторової централізації, зокрема формування регіонального секторно-осьового типу просторової структури антарктичного туризму як результату взаємодії точкових, лінійних і ареальних суспільно-географічних утворень. Показано, що окремі атрактивні території, наукові станції і транспортні вісі визначають просторову диференціацію рекреаційної діяльності. Геоситуаційний підхід дозволив відобразити специфіку рекреаційних стоянок на локальному рівні та здійснити їх класифікацію на основі концепції рекреаційної суцесії.

Туристсько-географічне положення української антарктичної станції "Академік Вернадський" у складі репрезентативного "антарктичного наміста" попередньо оцінено як вигідне, про що вказує аналіз просторового розподілу туристських потоків. Це актуалізує дослідження з оцінки

рекреаційно-туристських ресурсів, екологічного впливу і шляхів оптимізації турпотоків безпосередньо в районі наукових інтересів України в Антарктиці.

1. Веденин Ю.А. Динамика территориальных рекреационных систем. – М., 1982. – С. 168–177.
2. Лившиц В.М. Рекреация и туризм // Северный Ледовитый и Южный океаны. Сер. География Мирового океана. – Л., 1985. – С. 419–422.
3. Любичева О.О. Рынком туристических услуг (геопросторовые аспекты). – К., 2002.
4. Рекреационные системы / Под ред. Н. Мироненко, М. Бочарова. – М., 1986. – С. 77–79.
5. Слевич С.Б., Фалькович Н.С. Рекреация и туризм в Южном океане и Антарктиде // Изв. ВГО. – 1987. – Т. 119. – Вып. 2.
6. Davis P. B. Beyond guidelines a model for Antarctic tourism // Annals of Tourism Research. – 1999. – Vol. 26, Issue 3.
7. IAATO Overview of Antarctic Tourism 2003–2004 Antarctic Season: Information Paper IP 063, Agenda Item 11, XXVII ATCM (24 May 06 June, Cape Town, South Africa). – Cape Town, 2004.
8. Monitoring and assessment of activities: Approaches taken by the Antarctic Site Inventory: Working Paper WP 011 Agenda Item 11, XXVII ATCM (24 May 06 June, Cape Town, South Africa). – Cape Town, 2004.
9. Review of the List of Historic Sites and Monuments: Working Paper WP-017, Agenda Item: VI CEP 4g, XXVI ATCM (9–20 June 2003, Madrid, Spain). – Madrid, 2003.

Надійшла до редколегії 18.09.05

УДК 911.05.91:528.94

Р. Шевченко, асп.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КАРТ ЦЕРКОВ ТА МОНАСТИРІВ М. КИЄВА РІЗНИХ ЕПОХ

Наведено основні картографічні джерела при створенні карт культових споруд міста Києва різних епох. Надано стилістичний картографічний аналіз стародавніх творів та об'єктів дослідження. Дано аналіз церков та монастирів як об'єктів географічного середовища. Показано процес створення авторського оригіналу карт зруйнованих та сучасних культових споруд міста та наведено конкретні можливості апробації картографічних творів у системі туризму, рекреації та паломництва.

The article focuses on the cartographical scientific and methodological organization of churches and convents different epoch – Mykola Zakrevsky, Afanasy Kalnofojsky and Ivan Fundukley. The attention is focused on a territory natural and cult construction dynamics. The goal of the map produced is a cartographical monitoring of development and dynamics social, cult and cultural environmental. Environmental cult construction protection and integration maps original in tourism, recreation business and pilgrimic tours. The map may be approbation in archaeology researches.

Вступ. Карти фіксують усі зміни, що відбуваються в природі і суспільстві. Складаючи карти церковних міст різних епох, ми маємо змогу розглянути географічні об'єкти з різних боків, побачити їх минуле шляхом геопросторового аналізу їх кількісних та якісних характеристик, а головне, проаналізувати просторові закономірності розміщення на території міста. При вивченні церковних м. Києва, що є одним з найперспективніших напрямів розвитку історико-картографічних досліджень, виділяють такі напрями роботи:

- виявлення та описи картографічних фондів бібліотек та архівів;
- історико-джерелознавчий аналіз старовинних карт;
- порівняльний аналіз старовинних та сучасних карт;
- аналіз картографічних творів із залученням сучасних методів географічних наук;
- проектування та складання оновлених карт церковних міст.

Постановка проблеми. У сучасному туристичному менеджменті м. Києва бракує картографічних схем та планів, путівників по визначних сакральних, релігійно-паломницьких та історико-культурних пам'ятках. Існуюча картографічна база даних обмежується лише відображенням церков Подолу, Старого міста, Печерська та Видубичів, тобто тих рекреаційно-туристичних центрів міста, що вже більше півстоліття є традиційними об'єктами туристичного менеджменту. Укладені карти як у паперовому, так і електронному форматах повністю не показують загальний туристичний потенціал таких привабливих релігійно-сакральних місцевостей та культово-релігійних ансамблів, як Пустинно-китаївський

монастир в урочищі Китаїв тощо. Тому існує потреба у створенні карт церков та монастирів різних епох на території м. Києва.

Виклад основного матеріалу. Зміст зазначеної карти зумовлений її призначенням, а саме: для задоволення потреб туристичних фірм, картографічний матеріал повинен включати всі без винятку культові споруди міста. Для забезпечення даної вимоги всі сакральні споруди мають бути класифіковані таким чином:

- *християнські культові споруди:* лавра, монастирі, скити, собори, церкви, дзвіниці, каплиці, церковні стовпи, каплиці. У свою чергу вони групуються за конфесійними ознаками: православні старообрядницькі, православно-петровського обряду, греко-католицькі, римокатолицькі, кірхи, костьоли, баптистсько-євангелістські молитовні церкви;
- *культові споруди інших релігій:* пагоди, мінарети, мечеті, кеннаси, синагоги;
- *ритуальні місця дослов'янської дохристиянської культури,* жертвні багаття, капища, ідоли праслов'янських Богів.

Для правильного орієнтування паломників вище зазначені церкви та монастирі повинні мати таку конкретизуючу градацію: зруйновані, не діючі, діючі храми і церкви, споруди, що проектуються та зводяться. Враховуючи те, що столиця України є центром центрально-слов'янської православної християнської культури і все більше приваблює туристів із країн Європейського Союзу, США, Канади та Росії, топонімічні назви районів, історичних місць та житлових масивів, культових споруд на картах і легендах мають бути подані українською, англійською та російською мовами.

© Р. Шевченко, 2006